

• НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ •

Загальні тенденції розвитку світової спільноти однозначно засвідчують, що успіху досягають ті структури, які накопичують та вміло використовують наявну інформацію. Збір і обробка великих обсягів даних на теперішній час можливі лише за умови застосування найсучасніших інформаційних технологій, які реалізуються шляхом створення комплексних систем. Не обминає це явище і митницю. Митні служби розвинутих країн світу (Німеччини, Франції, Японії, Китаю, США, Канади та ін.) також активно переходят на сучасні електронні технології.

«Електронна митниця» – головний шлях до митної безпеки держави

Митна служба України розпочала втілення новітніх технологій ще п'ятнадцять років тому. А в 2005 році стартував новий етап цієї роботи – розробка принципів побудови системи «Електронна митниця» та її часткової реалізації. Однак організація і проведення цих заходів потребують єдиного підходу та комплексного вирішення.

Що таке «Електронна митниця»?

«Електронна митниця» – це багатофункціональна комплексна система, яка поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою дотримання митної безпеки України, шляхом:

- технологічного забезпечення безперервного потоку, накопичення та обробки електронної ін-

Пашко П. В.,
заступник голови
Державної митної
служби України

формації між митними адміністраціями держав, органами державної влади України і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- впровадження новітніх електронних процедур митного контролю і оформлення та їх супроводження;
- створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінки якості виконання митної справи;
- інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності та контролю за переміщенням товарів.

Держави-члени ЄС ухвалили рішення діяти в рамках структури «Електронної Європи» та затвердили Рішення Ради щодо простого та безповоротового середовища для митниці й торгівлі. Відповідно до цього було розроблено Багаторічний стратегічний план впровадження проекту «Електронна митниця», яким пропонується:

• НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ •

ПОСТАНОВОЮ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ВІД 24.02.03 № 208 ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ, що однією з пріоритетних завдань щодо розвитку інформаційного суспільства є надання інформації землям та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання системи «Електронний Уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, а також з промисловими та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій.

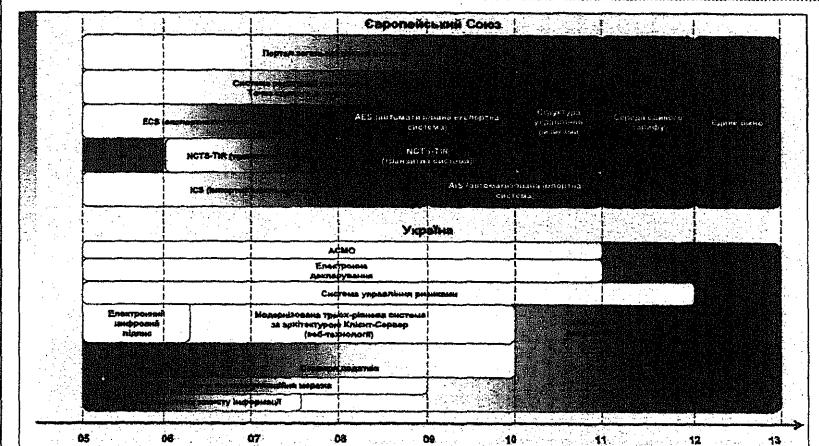
- об'єднати існуючі системи контролю за експортом, імпортом та транзитом в єдину систему;
 - увести систему єдиного обліку торговців з реєстрацією тільки в одній державі;
 - надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місця єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
 - проводити всі фактичні перевірки товару в єдиний час в єдиному місці;
 - забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяними в зовнішньоекономічних операціях (у тому числі з третіми країнами). Митниця діятиме для цих органів та агентів як єдине вікно;
 - проводити відбір товарів для митного огляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО) на основі автоматизованого аналізу ризиків;
 - здійснювати збір, повернення, звільнення від платежів уповноваженим суб'єктом в місці, де він зареєстрований та де знаходиться його документи;
 - створити «безпаперове» середовище для митниці та торгівлі, подавати митні декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування, незалежно від країни відправлення або ввозу товарів;
 - проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на всій території ЄС.
- Цей план розрахований на впровадження до 2013 (мал.1). Для його реалізації передбачається внесення відповідних змін до Митного кодексу, головна мета яких – використання інформаційних технологій замість паперових.

Законодавчі підвалини

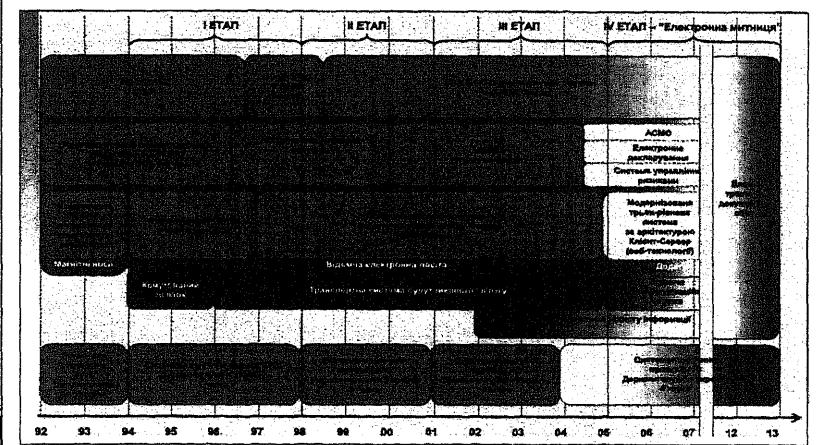
Наша держава також декларує необхідність створення «Електронного Уряду». Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.03 № 208 передбачається, що одним із пріоритетних завдань щодо розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання системи «Електронний Уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, а також з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій. А Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

Разом із цим, одна з найважливіших задач, яку необхідно вирішити Митній службі України найближчим часом, – це впровадження в митну справу міжнародних норм і правил, що дозволить перейти до

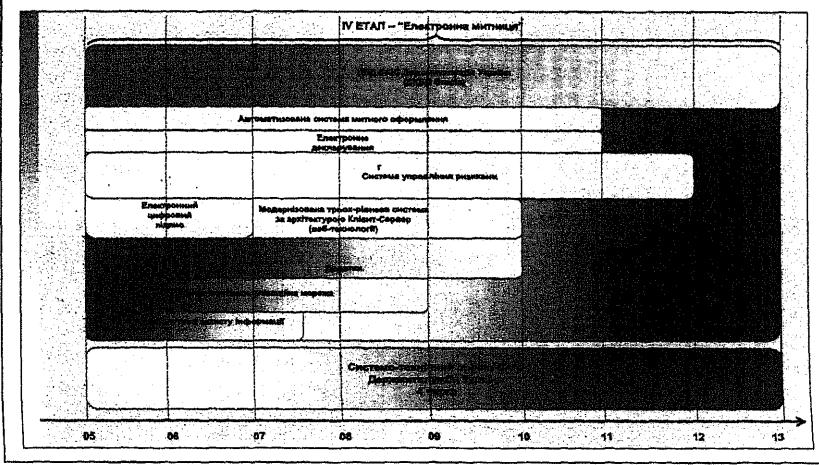
Мал. 1. План впровадження проекту «Електронна митниця» в Європейському Союзі та Україні

Мал. 2. Етапи впровадження інформаційних технологій в Митній службі України

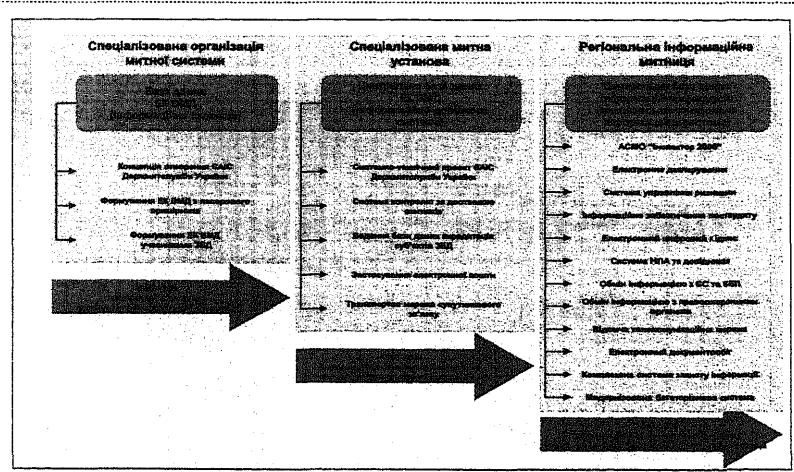
Мал. 3. IV етап впровадження інформаційних технологій в Митній службі України

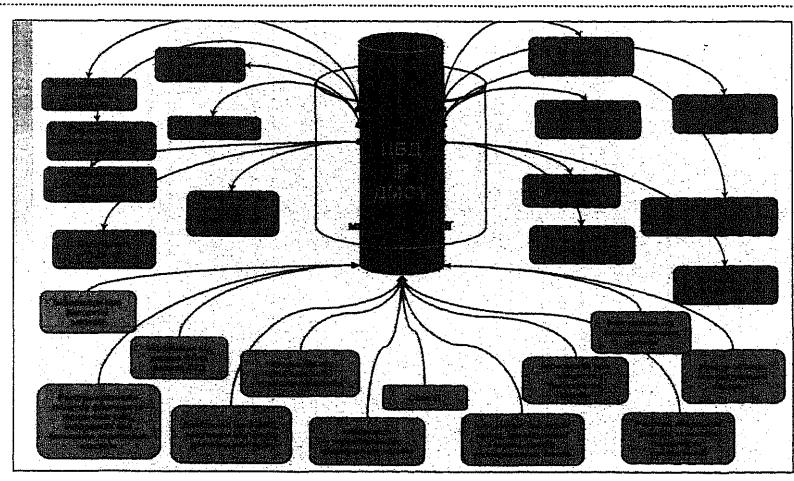
• НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ •

На сьогодні митні органи України, в тому числі і Департамент інформаційних технологій та митної статистики, не готові організувати свою роботу на рівні міжнародних стандартів. Причинаює це те, що не вирешені системні проблеми, без усунення яких неможливо підняти на новий рівень роботу митних органів

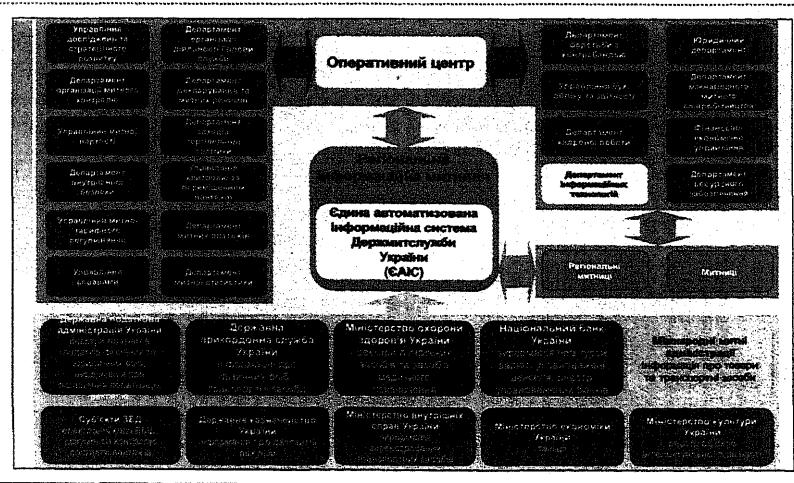
Мал. 4. Розвиток та організація електронного інформаційного середовища в Митній службі України

Мал. 5. Головний механізм забезпечення митної справи

Мал. 6. Інституційний розвиток Митної служби України

застосування єдиних стандартів у цій галузі. Також це допоможе вирішити питання, пов'язані з приєднанням до міжнародних конвенцій щодо гармонізації і спрощення митних процедур (Кіотська конвенція, редакція 1999 року; «Про спрощення формальностей у торгівлі товарами», 1987 р.; «Про процедуру загального транзиту», 1987 р.). Крім цього, стане можливим поетапно наблизити митнє законодавство і митні процедури, які застосовуються в Україні, до нормативів країн Євросоюзу.

Усвідомлюючи все вищезазначене, все ж таки доводиться із жалем констатувати, що на сьогодні митні органи України, в тому числі і Департамент інформаційних технологій та митної статистики, ще не готові організовувати свою роботу цілком на рівні міжнародних стандартів. Причиною цього є те, що не вирішено цілу низку ключових, системних проблем, без усунення яких неможливо підняти на якісно новий рівень роботу митних органів.

Впровадження нової системи: крок за кроком

Застосування інформаційних технологій в митній службі України та створення відповідного середовища розпочалося ще в 1992 році (мал. 2). У процесі свого впровадження воно пройшло чотири етапи. Але цьому передувало формування бази даних електронних копій вантажних митних декларацій із паперових примірників та подальша обробка і надання керівництву держави статистичних даних щодо зовнішньоекономічної діяльності.

Згодом, протягом 1994-2005 років (I – III етапи) відбувалося застосування новітніх інформаційних технологій, вдосконалення вже існуючих автоматизованих систем та розвиток власних інформаційних ресурсів. У результаті створено централізовану базу даних електронних копій вантажних митних декларацій, автоматизовано процеси контролю доставки вантажів та митного оформлення, впроваджено відомчу електронну пошту і транспортну мережу суспільногоЗвязку, розпочато побудову відомчої телекомунікаційної мережі та комплексної системи захисту інформації. Okрім цього, формування електронних копій вантажних митних декларацій здійснюється суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

IV етап (мал. 3) найважливіший – він включає створення сучасних механізмів, які реалізують інформаційні технології митного оформлення та контролю за митною діяльністю.

Основна концепція

Фактично створення та організацію електронного інформаційного середовища в митній службі можна представити як перехід від інформаційного ховища до інформаційно-довідкової системи, яка, в свою чергу, потребує перетворення в автоматизовану виконавчо-контрольну (мал. 4).

• НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ •

У РІШЕННЯХ Євросоюзу «Електронна митниця» є базою для створення «єдиного вікна», яке зобов'язані використовувати інші відомства, що задіяні у цій сфері. Тому і на митні органи України мають бути покладені додаткові обов'язки щодо координації дій міністерств та відомств в цьому напрямку.

в межах визначененої інформаційної електронної стратегії, а не навпаки. Об'єднуючим стрижнем митної служби мають стати саме інформаційні механізми. Це буде запорукою посилення авторитету та могутності митниці.

Глобальні реформи

Означений підхід потребує змін не лише на рівні інформаційного департаменту, а й в управлінській ланці центрального апарату Держмитслужби України. Ця система повинна бути створена на нових інформаційних технологіях та, відповідно, на сучасній матеріальній базі, яка дозволить побудувати модернізований багаторівневу систему з відомчою телекомунікаційною мережею, забезпечену комплекцією системою захисту інформації, що потребує тривалого часу та значних капіталовкладень.

У рішеннях Євросоюзу «Електронна митниця» є базою для створення «єдиного вікна», яке зобов'язані використовувати інші відомства, що задіяні у цій сфері. Тому і на митні органи України мають бути покладені додаткові обов'язки щодо координації дій міністерств та відомств в цьому напрямку. Для реалізації зазначеного потрібно перевести Митну службу України на інформаційні технології, відмовитися від паперового документообігу, ввести контрольну систему, що охоплюватиме всі сфери митної діяльності та стане базою для прийняття управлінських рішень.

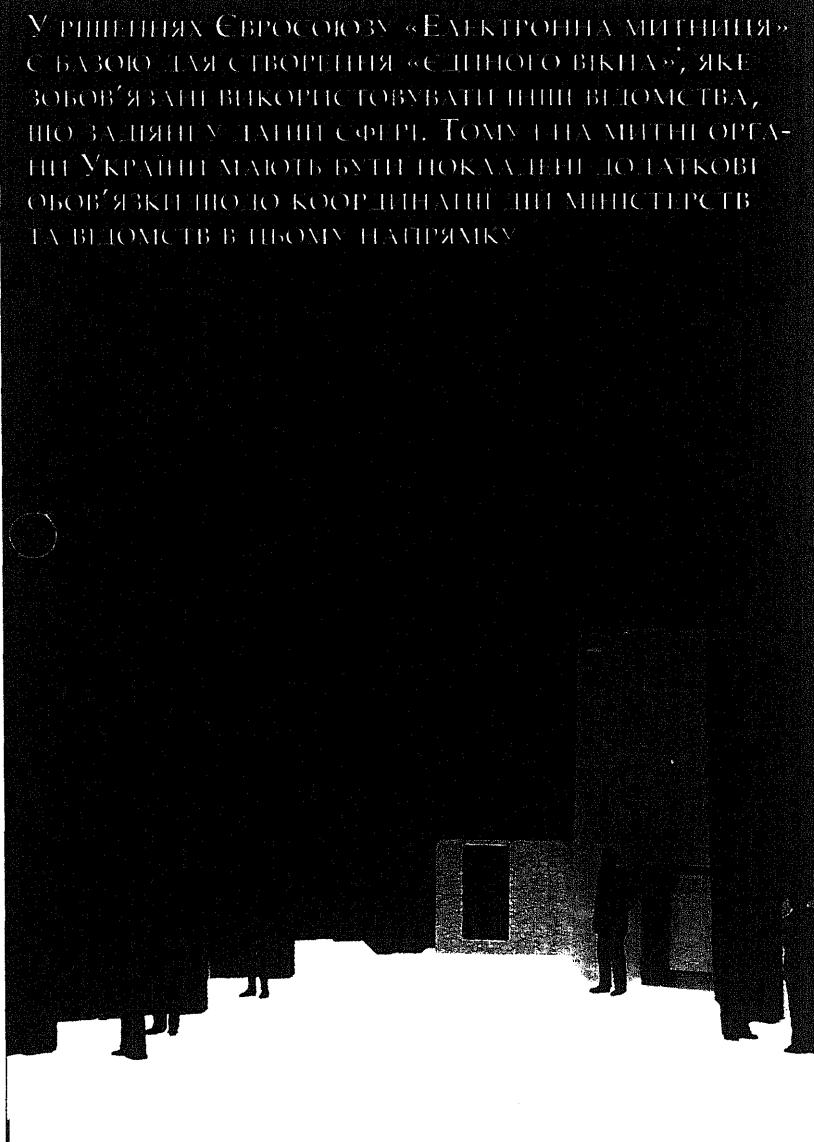
Це потребує активного інституційного розвитку самої митної служби (мал. 6):

- створення окремої юридичної особи у вигляді «Регіональної інформаційної митниці» з підрозділами подвійного підпорядкування у митницях та всіх митних установах (частково це вже зроблено);
- створення у складі центрального апарату Держмитслужби України оперативного центру для обробки інформації та прийняття управлінських рішень;
- уведення окремого підрозділу у складі центрального апарату (наприклад, департаменту інформаційних технологій), який стане розробником інформаційної стратегії, замовником інформаційних технологій та незалежним контролером втілення їх в життя.

Запропоновані нововведення необхідні для координування напрямків розвитку митних органів України, які повинні бути основані на інформаційних технологіях та здебільшого співпадати з принципами діяльності та механізмами реалізації митних служб провідних країн світу, а також базуватися на міжнародних конвенціях і рекомендаціях.

Окрім усього іншого, це стане в пригоді на шляху втілення в життя міжнародних стандартів якості (на кшталт серії ISO), які є загальносвітовим еталоном створення та оцінки систем якості, у тому числі якості організації митної справи, що, в свою чергу, є базою для оцінки митної безпеки України.

Ці критерії можуть та повинні стати складовою оцінки роботи митних органів та сприяти підвищенню основних показників роботи в цілому всієї Митної служби, що, врешті решт, є основною метою всіх перетворень.

Наріжним каменем вищепереданої системи є «Електронна митниця», складовими елементами якої повинні стати такі підсистеми:

- електронне декларування;
- електронний документообіг;
- аналіз ризиків і керування ними;
- контроль транзиту;
- єдина міжвідомча автоматизована система збору, збереження й обробки інформації (в тому числі, від різних відомств);
- автоматизоване здійснення всіх видів державного контролю;
- уніфікована база нормативних та довідкових документів, які використовуються в митних цілях;
- інформаційне забезпечення пост-аудиту та правоохоронної діяльності.

Отже, замість додатка до митних процедур (мал. 5) вона повинна стати ядром, стрижнем не тільки митних технологій, але ще й інструментом керування та контролю митної діяльності, тобто головним механізмом забезпечення митної справи.

Також необхідно змінювати підходи до роботи центрального апарату Служби: всі нормативні документи, технології повинні базуватися та будуватися